

УДК: 330.341.1

004:336.1

Biblid 1451-3188, 23 (2024)

Год XXIII, бр. 85, стр. 77–92

Изворни научни рад

Рад примљен 15. 1. 2024. године

Рад одобрен 12. 2. 2024. године

DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2024.23.85.5

УНАПРЕЂЕЊЕ ЕВРОПСКЕ ЕКОНОМСКЕ БЕЗБЕДНОСТИ: УВОД У ПЕТ НОВИХ ИНИЦИЈАТИВА

*Душко ДИМИТРИЈЕВИЋ**

Анстракт: Усвајање Европске стратегије о економској безбедности потекло је из спознаје Европске уније да се одређене економске везе у тренутном геополитичком окружењу веома брзо развијају, те да се све више стапају са безбедносним ризицима. Кроз формулисање новог концепта европске економске безбедности, Европска унија је сматрала да може очувати већину својих економских веза са иностранством, али и да предузме ефикасније мере на отклањању постојећих безбедносних претњи. Имплементација Европске стратегије економске безбедности претпоставља усвајање низа инструмената којима би било могуће извршити процену безбедносних ризика. Тако је, почетком 2024. године, Комисија Европске уније донела Саопштење којим је представила пет нових иницијатива за унапређење Европске стратегије економске безбедности. Овим свеобухватним пакетом Европска унија предвидела је мере за ублажавање ризика повезаних са ланцима снабдевања, технологијама, инфраструктуром и економском принудом трећих земаља. Њихово спровођење требало би да доведе до оптималније заштите Европске уније од економских претњи и ризика, као и до солиднијег позиционирања у савременим међународним економским односима.

Кључне речи: ЕУ, Европска стратегија о економској безбедности, нове иницијативе, безбедносни ризици.

* Институт за међународну политику и привреду, Београд.

E-mail: dimitrijevicd@diplomacy.bg.ac.rs.

Рад је настао у оквиру пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2024. године“, који финансира Министарство просвете, науке и технолошких иновација Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2024. године.

1) УВОД

Заједничким саопштењем Комисије и Високог представника за спољну политику и безбедност Жосепа Борелја (*Josep Borell*) упућеног Европском парламенту, Европском савету и Савету 20. јуна 2023. године, усвојена је Европска стратегија економске безбедности.¹ У њој се наглашава потреба координираног деловања на нивоу Европске уније (ЕУ) зарад постизања европских економских и безбедносних интереса. Остварење ових интереса укључује промоцију сопствене конкурентности, заштиту од економских ризика и јачање партнерстава са свим државама које деле бригу у вези остваривања европске економске безбедности. Полазазећи од идеје да ЕУ напредује у отвореном свету заснованом на правилима, Европска стратегија економске безбедности истиче да се ризици за њену економску безбедност појављују као резултат нових геополитичких тензија, геоекономске фрагментације и дубоких технолошких промена. Нови свеобухватни концепт о европској економској безбедности успоставља оквир за процену безбедносних ризика, на пропорционалан, прецизан и циљан начин истовремено осигуравајући да ЕУ остане једна од најатрактивнијих дестинација за пословање и инвестиције. Уз пуно поштовање надлежности држава чланица ЕУ, Европска стратегија економске безбедности подвлачи потребу за развојем кохезивнијег и утицајнијег заједничког приступа. Будући да се безбедносни ризици мењају током времена, те да су повезани са геополитичким и геоекономским утицајима, ЕУ је Стратегијом дефинисала низ различитих категорија ризика који обухватају ризике по отпорност ланаца снабдевања, ризике по физичку и кибернетичку безбедност критичне инфраструктуре, ризике за технолошку безбедност и ризике од злоупотребе економске зависности или вршење економске принуде. Да би се ови ризици успешно превазишли, Европска стратегија економске безбедности успоставила је три стуба, и то најпре у вези промовисање конкурентности и раста ЕУ, кроз јачање јединственог тржишта, подршку снажној и отпорној економији и јачање научне, технолошке и индустријске базе, потом у вези са заштитом европске економске безбедности применом низа политика и алата, укључујући и циљане нове инструменте где је то потребно, те коначно и у вези са развојем партнерстава и даљим јачањем економске сарадње са земљама широм света које деле њене интересе у вези остваривања европске економске безбедности.

¹ "Joint Communication by the European Commission and the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy: European Economic Security Strategy", 26.06.2023, JOIN (2023) 20 final; Душко Димитријевић, „Стратегија Европске уније о економској безбедности“, *Европско законодавство*, 2023, vol. XXII, бр. 83, стр. 91–110.

2) МЕРЕ ЕУ

„Саопштење Комисије Европском парламенту и Савету – Унапређење европске економске безбедности: Увод у пет нових иницијатива“ [Communication from the Commission to the European Parliament and the Council Advancing European Economic Security: An Introduction to Five New Initiative].²

3) САДРЖАЈ

Саопштењем Комисије од 24. јануара 2024. године представљено је пет нових иницијатива за унапређење Европске стратегије економске безбедности. Овим свеобухватним пакетом предвиђене су мере за ублажавање ризика повезаних са ланцима снабдевања, технологијама, инфраструктуром и економском принудом трећих земаља. У том смислу иницијативе имају за циљ: 1) Унапређење постојећег законодавства (предлог ревизије Уредбе о скринингу директних страних инвестиција); 2) Подстицање даљих дискусија унутар ЕУ о контроли извоза технологија двоструке намене које утичу на економску безбедност (Бела књига о контроли извоза);³ 3) Консултовање држава чланица и заинтересованих страна о потенцијалним ризицима који произилазе из излазних инвестиција, фокусирајући се у овој фази на радње које су потребне да би се омогућила боља идентификација таквих ризика (Бела књига о излазним инвестицијама); 4) Промовисање даљих дискусија унутар ЕУ о томе како боље промовисати истраживање и развој који укључује технологије са потенцијалом двоструке намене (Бела књига о опцијама за јачање подршке за истраживање и развој које укључују технологије са потенцијалом двоструке намене); 5) Спровођење мера које предложи Савет у сврху јачања истраживачке безбедности на националном и секторском нивоу (Предлог препоруке Савета о јачању истраживачке безбедности). Будуће акције ЕУ требало би да буду засноване на текућим проценама ризика, као и на континуираној стратешкој координацији са државама чланицама како би се постигло заједничко разумевање ризика са којима се Европа суочава. У

² Видети: „Извори“.

³ Беле књиге Европске комисије су документи који садрже анализу неког проблема и предлоге за деловање ЕУ у одређеним областима јавних политика. Ове документе сачињава Европска комисија и потом их представља Савету ЕУ. Бела књига садржи предлог мера које треба усвојити у законодавном поступку. Сврха Беле књиге јесте покретање широких консултација са јавношћу, заинтересованим странама, Европским парламентом и Саветом ЕУ како би се обезбедио политички консензус око неког питања. Уколико је Савет ЕУ прихвати, она може довести до покретања акционог програма у одређеној области. Видети: Владимир Медовић, *Појмовник ЕУ*, Делегација Европске уније у Републици Србији, Београд, 2018, стр. 25.

том погледу, акције би се предузимале у оквиру три стуба промоције, заштите и партнерства.

4) НОВЕ ИНИЦИЈАТИВЕ ВЕЗАНЕ ЗА ИНВЕСТИЦИЈЕ И ТРГОВИНУ

Предлог нове Уредбе о провери страних директних инвестиција

Уредба Европског Парламента и Савета 2019/454 о успостављању оквира за проверу страних директних инвестиција у Европској унији на снази је нешто више од три године.⁴ Уредбом је успостављен механизам сарадње који је омогућио државама чланицама и Комисији да размењују информације о више од 1.200 трансакција, те да изражавају забринутости у вези са директним страним инвестицијама на јединственом тржишту које представљају потенцијалне ризике по њихову безбедност и јавни ред. Пошто су сва ограничења у погледу страних директних инвестиција заснована на ограниченом и циљаном изузетку оправданом забринутошћу за безбедност или јавни ред, Уредба је потврдила општу отвореност ЕУ за страна улагања. Законодавни предлог Комисије стога се односи на ревизију овог правног оквира. Предлог се надовезује се на претходно стечено искуство, као и на процену експерата ОЕЦД-а у новембру 2022, као и на налазе и препоруке специјалног извештаја који је издао Европски ревизорски суд 6. децембра 2023. године.⁵ Измењена Уредба требало би да допринесе већој ефикасности скрининга и отклањању постојећих недостатака. Циљ новелиране Уредбе јесте да обезбеди да све државе чланице имају успостављен систем провере страних директних инвестиција како би се избегли могући пропусти у контроли ризичних трансакција. Тиме би се осигурала и већа ефикасност у механизмима сарадње олакшавањем конвергенције националних система. Предложена Уредба допринела би и проширивању сарадње на трансакције унутар ЕУ у којима инвеститора контролише страна компанија. На тај начин би се затвориле празнине које би могле угрозити способност ЕУ да заштити своју безбедност или јавни ред.

⁴ “Regulation EU 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union”, *Official Journal* L 79, 21 March, 2019; Душко Димитријевић, „Уредба Европског парламента и Савета о успостављању оквира за проверу страних директних инвестиција у Европској унији“, *Европско законодавство*, 2019, vol. XVIII, бр. 68, стр. 7–25.

⁵ “First steps taken, but significant limitations remain in addressing security and public-order risks effectively”, European Court of Auditors Report, 6.12.2023.

Бела књига о контроли извоза

Мултилатерални режими контроле извоза остају у средишту контроле технологија двоструке намене у ЕУ. Као што је предвиђено Стратегијом економске безбедности, геополитичке тензије и темпо технолошких промена значе да постоји потреба за координисанијим деловањем на нивоу ЕУ. У том погледу, ЕУ мора у потпуности да искористи могућности које произилазе из Уредбе о двострукој употреби.⁶ Умножавање националних контрола од стране држава чланица може довести до подривања ефикасности оквира ЕУ за контролу извоза, па тиме и до нарушавања интегритета јединственог тржишта. Овај ризик израженији је у тренутном окружењу, где различити приступи држава чланица одређеним технологијама могу да ослабе безбедност ЕУ. Побољшана координација контроле извоза на нивоу ЕУ повећава способност ЕУ и држава чланица да ефикасно делују у геополитичком контексту, на пример преузимањем вођства у дефинисању заједничке агенде са партнерима. То такође ојачава способност ЕУ да се суочи са могућим унилатералним акцијама трећих земаља које желе да наметну нове контроле извоза, укључујући нове технологије, или да управљају случајевима притиска на ЕУ или одређене државе чланице који долазе из трећих земаља (у смислу пружања адекватног одговора на такве контроле). Од усвајања Уредбе о двострукој употреби 2021. године, глобални контекст за контролу извоза значајно се променио. Рат Русије против Украјине довео је до увођења санкција којима се ограничава извоз предмета двоструке намене. Истовремено, способност мултилатералних режима контроле извоза да доносе одлуке о новим артиклима, који ће бити подвргнути контроли и да држе корак са технолошким развојем, отежана је будући да неке од њихових чланица блокирају процесе доношења одлука. Заједнички став ЕУ у развоју будућих контрола специфичних технологија још није довољно артикулисан. Из ових разлога, постоји потреба да се ојача способност ЕУ да делује на међународном нивоу на ефикаснији начин. Бела књига о контроли извоза предлаже и краткорочне и средњорочне мере за решавање ових проблема. У том погледу, Комисија ће дати предлог за увођење јединствених контрола ЕУ за оне ставке које би биле усвојене у мултилатералним режимима да није било блокаде процеса доношења одлука у оквиру ових режима. Комисија ће такође предложити и стварање форума за политичку координацију, који би омогућио дискусије између Комисије и држава чланица на одговарајућем вишем нивоу како би се подстакли заједнички ставови ЕУ о контроли извоза. До лета 2024. године, Комисија би требало да усвоји Препоруку за побољшање координације између држава чланица и Комисије у вези са било којом новом

⁶ "Regulation (EU) 2021/821 setting up an EU regime for the control of exports, brokering, technical assistance, transit and transfer of dual-use items", *Official Journal* L 206/1, 11 June 2021.

националном контролном листом коју држава чланица предвиди пре усвајања, како би се дали коментари о потенцијалним ефектима изван граница те државе чланице. На поменути начин би било могуће унапредити капацитете идентификације ризика везаних за ставке које још нису контролисане на мултилатералном нивоу. На средњорочном плану, Комисија би требало да унапреди евалуацију Уредбе о двострукој употреби до првог квартала 2025. године, како би извршила процену и дала конкретне предлоге за отклањање свих недостатака у њеној делотворности и ефикасности. Ова евалуација биће подржана свеобухватном студијом 2024. године и такође ће се ослањати на резултате процене ризика у критичним технолошким областима које су горе наведене. Бела књига би требало да покрене и ширу расправу о врсти контроле извоза, као и о начинима унапређења међународне сарадње у овој области.

Бела књига о излазним инвестицијама

Европска стратегија економске безбедности препознаје значај отворених глобалних тржишта за успех и економску безбедност ЕУ. Такође признаје растућу забринутост у вези са излазним инвестицијама у уски скуп напредних технологија које би могле да унапреде војне и обавештајне капацитете актера који могу да користе ове способности да угрозе међународни мир и безбедност. Док ЕУ и њене државе чланице проверавају стране директне инвестиције и контролишу извоз технологија двоструке намене ван ЕУ, тренутно не постоји контрола инвестиција које одлазе из ЕУ у треће земље. У јулу 2023. године, Комисија је са државама чланицама успоставила Експертску групу за излазне инвестиције како би унапредила дискусију о овим питањима. Њена прелиминарна процена је да је потребно више рада и анализа да би Комисија и државе чланице одредиле било какав неопходан политички одговор на ове растуће проблеме. Тренутно Комисија настоји да прошири ову дискусију на основу Беле књиге како би боље разумела излазне инвестиције у одређеним стратешким секторима и све потенцијалне ризике који су у вези са њима. Комисија предвиђа могућност да препоручи да ово буде подржано праћењем и проценом тренутне ситуације држава чланица. На основу овог праћења у периоду од 12 месеци, Комисија би, заједно са државама чланицама, могла да изврши процену ризика по безбедност ЕУ на основу заједничке методологије, како би утврдила потребне мере за ублажавање.

Нове иницијативе везане за истраживања и иновације

У погледу иницијативе везане за истраживања и иновације, Савет је изнео предлог Препоруке која има за циљ давање подршке и оснаживање држава

чланица, као и институција високог образовања и других јавних и приватних истраживачких организација широм Европе да идентификују и адресирају безбедносне ризике у овим областима. Препорука би такође требало да осигура да се активности истраживања и иновација не злоупотребљавају на начине који утичу на безбедност ЕУ или крше етичке норме. Док су националне владе у најбољој позицији да подрже сектор истраживања и иновација, потребна је сарадња и координација на нивоу ЕУ како би се осигурало правилно функционисање Европског истраживачког простора. Надовезујући се на већ обављени посао, а у складу са принципом академских слобода, предложена Препорука има за сврху да мобилише све државе чланице да створе свест и ојачају отпорност у сектору истраживања и иновација. Државама чланицама се препоручује да успоставе политички оквир за сигурност истраживања. Такође им се препоручује да створе одговарајуће структуре подршке, уведу заштитне мере кроз организације које финансирају, подстичу универзитете и друге јавне и приватне истраживачке организације, те коначно и да именују саветнике за сигурност истраживања и уведу *due diligence* у процесе управљања ризицима. Мере које предузимају државе чланице требало би да буду пропорционалне, с нагласком на самоуправљању научног сектора у складу са академским слободама и институционалном аутономијом. Општи приступ требало би да буде заснован на ризику и избегавању свих облика дискриминације и стигматизације. Како би употпунила ове напоре, ЕУ би подржала учење о политикама, као и координацију и конзистентност међу државама чланицама кроз постојеће структуре управљања Европског истраживачког простора. На том путу било би потребно успоставити и Европски стручни центар за безбедност истраживања. Комисија би пратила напредак у спровођењу ове Препоруке у оквиру двогодишњег извештавања о Глобалном приступу истраживању и иновацијама и могла би, узимајући у обзир развој геополитичке ситуације, предложити даље акције.

Бела књига за унапређење подршке за истраживања и развој која укључују технологије са потенцијалом двоструке намене

Суочена са новим геополитичким изазовима ЕУ све више настоји да пружи одговарајућу подршку технолошком развоју. С обзиром на то да многе врсте технолошких достигнућа имају потенцијал двоструке намене, и да су релевантна како за цивилну али и војну намену, она су уједно и критична за економску безбедност ЕУ. Усвајањем Беле књиге за унапређење подршке за истраживања и развој, која укључују технологије са потенцијалом двоструке намене, даје преглед подршке која се нуди у оквиру тренутних програма финансирања ЕУ. На пример, програми као што је Шема иновација у области

одбране ЕУ (EUDIS) у оквиру Европског одбрамбеног фонда има за циљ да се идентификују технологије у цивилном домену и промовише њихово усвајање у домену одбране. Књигом се предлажу три могуће опције за будућност. Права опција се односи на унапређење постојећих технологија. Друга се односи на уклањање искључивог фокуса на цивилне апликације у одабраним деловима програма наследника Хоризонт Европа. Коначно, трећа опција се односи на стварање наменског инструмента, с посебним фокусом на истраживање и развој двоструке намене. Са Белом књигом Комисија ће покренути широке консултације са јавним властима, цивилним друштвом, индустријом, као и академским круговима о могућим опцијама за стратешку подршку развоју технологије двоструке намене. Ове консултације ће омогућити свеобухватан дијалог са свим заинтересованим странама од којих ће зависти наредне акције Комисије.

5) НАПРЕДАК У ДРУГИМ ПОСЛОВИМА ВЕЗАНИМ ЗА ЕВРОПСКУ ЕКОНОМСКУ БЕЗБЕДНОСТ

С обзиром на постојеће супротности између потребе за јачањем економске безбедности и задржавањем предности које ЕУ има од отвореног тржишта, потребно је изградити свеобухватан и избалансиран приступ у заједничком идентификовању, процени и управљању ризицима по њену економску безбедност. Од усвајања Стратегије економске безбедности тако је настављен интензиван рад на разради различитих димензија економске безбедности ЕУ.

Процене ризика

Комисија је 3. октобра 2023. године усвојила Препоруку државама чланицама у којој је идентификовано десет технолошких области као критичних за економску безбедност ЕУ.⁷ Комисија и државе чланице препоручиле су четири области за хитну заједничку процену ризика, и то: напредне полупроводничке технологије, технологије вештачке интелигенције, квантне и биотехнологије. Комисија и државе чланице тренутно раде на овим проценама ризика, ослањајући се на доприносе заинтересованих страна, укључујући и Индустријски форум, у циљу извештавања које ће бити у фебруару 2024. године. Рад на проценама ризика, који се посебно фокусира на ризике по технолошку безбедност и „цурење“ технологија, комплементаран је раду Опсерваторије за критичне технологије коју води Комисија, а која

⁷ “Annex to the Commission Recommendation on critical technology areas for the EU’s economic security for further risk assessment with Member States”, Strasbourg, 3 October 2023, C(2023) 6689 final.

обезбеђује редовно праћење и анализу критичних технологија ЕУ у области одбране, свемира и повезаним цивилним ланцима вредности. Комисија такође наставља рад на три друге процене ризика које су идентификоване у Стратегији (тј. на процени отпорности ланаца снабдевања, физичкој и сајбер безбедности критичне инфраструктуре и оружја економске зависности или економске принуде). Тако, ризици у ланцу снабдевања прате се путем анализе информација о ланцу снабдевања „SCAN“ да би се процениле стратешке зависности и проблеми у ланцу снабдевања. Ова процена ризика заснована је на методологијама утемељеним на подацима за идентификацију стратешких зависности ЕУ у осетљивим индустријским екосистемима (тј. у системима који се односе на области као што су безбедност и обезбеђење, здравље Европљана, зелена и дигитална транзиција), као и оне зависности које могу представљати рањивост економској безбедности ЕУ. Приступ заснован на подацима допуњен је квалитативном проценом заснованом на обавештајним подацима како би се разумеле разорне импликације ланца снабдевања на одређена добра и екосистеме. Што се тиче физичке и дигиталне безбедности критичне инфраструктуре, Директива о отпорности критичних субјеката, која је ступила на снагу 16. јануара 2023. године, предвиђа да државе чланице имају обавезу да изврше процену ризика до 17. јануара 2026. године у погледу основних услуга.⁸ Директива NIS 2 пружа оквир за координисану процену ризика за сајбер безбедност критичне инфраструктуре.⁹ Ове процене ризика ће такође усмеравати радње које је предложила Комисија у априлу 2023. године, а посебно у односу на координисано тестирање спремности. Неколико процена је већ извршено, а неке су у току: на пример, процена о 5Г мрежи и о импликацијама отворених радио приступних мрежа (OpenRAN) на сајбер безбедност за које би требало у наредним годинама обезбедити алтернативни начин примене у делу за приступ на основу отворених интерфејса. Што се тиче критичне инфраструктуре, предузимање ефикасних мера за јачање безбедности и отпорности инфраструктура подморских каблова такође је веома битно. У процени нивоа ризика од економских зависности или економске принуде, Комисија предузима релевантне мере. Ова процена укључује разматрање потенцијалних утицаја и вероватноће пракси усмерених против ЕУ. Комисија разматра различите акције које би могле имати за циљ да ометају легитимне суверене изборе ЕУ и њених држава чланица или које на други начин доводе до економске зависности у односима са ЕУ. У процени

⁸ “Directive (EU) 2022/2557 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on the resilience of critical entities and repealing Council Directive 2008/114/EC”, *Official Journal L* 333/164, 27 December 2022.

⁹ “Directive (EU) 2022/2555 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on measures for a high common level of cybersecurity across the Union amending Regulation (EU) No 910/2014 and Directive (EU) 2018/1972, and repealing Directive (EU) 2016/1148 (NIS 2 Directive)”, *Official Journal L* 330/80, 27 December 2022.

ризика Комисија ће, када је то потребно, у координацији са Високим представником за спољну политику и безбедност ЕУ предложити додатне радње које треба предузети за ублажавање ризика, а кроз промовисање, заштиту или партнерске мере.

Истраживање безбедности у актуелним програмима финансирања ЕУ

Пошто је ЕУ један од највећих европских финансијера истраживања, Комисија је предузела мере за јачање постојећих механизма заштите како би се осигурала њихова безбедност. Ови механизми имају за циљ заштиту стратешке имовине, интереса, аутономије и безбедности ЕУ у складу са Уредбама Хоризонт Европа и Еуратом.¹⁰ Смерницама за истраживања која укључују предмете двоструке намене, ЕУ је осигурала да власти и истраживачке организације ефикасно идентификују и управљају ризицима.¹¹ Имплементација ових заштитних мера даље се унапређује у оквиру Уредбе Хоризонт Европа. Конкретно, 31 акција у оквиру програма рада 2023–2024 (3,5% од укупног броја) има ограничену подобност према члану 22.5 Уредбе, што значи да субјекти са седиштем у одређеним трећим земљама, у власништву или под контролом из одређених трећих земаља не могу да учествују у таквим акцијама. Поред тога, сарадња са субјектима са седиштем у Кини искључена је за иновативне акције према члану 22.6 Уредбе. Учешће правних лица из Русије и Белорусије у свим темама Хоризонта Европа искључено је у складу са режимом санкција ЕУ.¹² Комисија је ојачала свој систем праћења случајева преноса власништва над резултатима истраживачких пројеката које финансира ЕУ на треће земље. Такође, она ради заједно са националним властима на утврђивању да ли су пројекти Хоризонт Европа и Еуратом у складу са важећим безбедносним правилима, посебно у погледу осетљивости информација. Поред тога, Комисија је увела заштитне мере за инвестиције у оквиру Европског савета за иновације које ће бити укључене у улагања у мала, средња и нова предузећа која развијају

¹⁰ "Regulation (EU) 2021/695 of the European Parliament and of the Council of 28 April 2021 establishing Horizon Europe – the Framework Programme for Research and Innovation, laying down its rules for participation and dissemination, and repealing Regulations (EU) No 1290/2013 and (EU) No 1291/2013", *Official Journal L* 170/1, 12 May 2020.

¹¹ "Commission Recommendation (EU) 2021/1700 of 15 September 2021 on internal compliance programmes for controls of research involving dual-use items under Regulation (EU) 2021/821 of the European Parliament and of the Council setting up a Union regime for the control of exports, brokering, technical assistance, transit and transfer of dual-use items", *Official Journal L* 338/1, 23 September 2021.

¹² "Council Regulation (EU) No 833/2014 of 31 July 2014 and Council Regulation (EU) 2021/1986 of 15 November 2021", *Official Journal L* 229/1, 31 July 2014.

технологије и иновације које могу представљати ризик по економску безбедност ако их стекну непридружене треће земље. Ово искуство утицало је на припрему претходно поменутог предлога Препоруке Савета.

Промоција и партнерство

Као део „промотивног“ стуба Европске стратегије економске безбедности и у ширем контексту Агенде ЕУ о конкурентности, Комисија је ојачала јединствено тржиште и економску основу Уније. Предузето је неколико важних корака у циљу јачања отпорности привреде ЕУ и конкурентности европске привреде и индустрије, укључујући побољшање приступа финансијама, спровођење важних друштвених иницијатива Акционог плана Европског стуба социјалних права и подстицање инвестиција и реформи кроз увођење Наредне генерације ЕУ (*NextGeneration EU*) и кохезионих фондова. Неки од ових корака који доприносе економској безбедности ЕУ наведени су у следећим примерима. Након што Инструмент за ванредне ситуације јединственог тржишта буде усвојен, ЕУ ће се наћи у бољој позицији да испрати основна добра и услуге у контексту кризе и обезбедиће управљачки оквир за брзе колективне реакције. Закон о критичним сировинама обезбедиће приступ ЕУ безбедном, разноврсном, приступачном и одрживом снабдевању критичним сировинама. Закон о нето нулти индустрији ће подстаћи конкурентност индустрије и олакшати прелазак на нето нулту економију. Агрегат ЕУ ће помоћи да се диверсификују извори увоза енергије, док ће реформа тржишта електричне енергије у ЕУ убрзати пораст обновљивих извора чиме ће се диверсификовати снабдевање енергијом и ограничити зависност. Предстојећа Иницијатива за напредне материјале за индустријско лидерство ће подстаћи производњу и употребу иновативних и одрживих материјала у ЕУ. Предстојећа Иницијатива ЕУ о биотехнологији и биопроизводњи промовисаће конкурентност у овој критичној технологији. Она ће, између осталог, узети у обзир резултате горе поменуте заједничке процене ризика. Реформа Царинске уније ЕУ, која је предложена у мају 2023. године, требало би да осигура да царински органи имају алате и ресурсе да правилно процене извоз и зауставе увоз који је незаконит или који представља стварне безбедносне ризике за ЕУ, њене грађане и њену привреду. Напредак на нивоу промоције и партнерства постиже се и путем промовисања критичних технолошких области. Програм политике Дигитална декада 2030 поставио је оквир за подстицање развоја и примену европских стратешких дигиталних технологија и услуга.¹³ Акт ЕУ о сајбер отпорности требало би да допринесе да хардверски и софтверски производи,

¹³ “Decision (EU) 2022/2481 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 establishing the Digital Decade Policy Programme 2030”, *Official Journal* L 323/4, 19 December 2022.

као што су бежични и жичани уређаји, буду сајбер безбеднији за пословне кориснике и потрошаче широм Уније. Тиме би се ЕУ боље позиционирала на индустријском нивоу кроз лидерство у вези са сродним стандардима. У току су политички преговори о Платформи за стратешке технологије за Европу (STEP). Када буде усвојен, користиће и усмераваће постојеће инструменте ЕУ за подршку развоју производње критичних технологија у Унији. Заједничко предузеће Цхипс, отворено крајем новембра 2023. године, с намером да се премости јаз између истраживања, иновација и примене, посебно кроз финансирање од 1,67 милијарди евра из ЕУ за четири пилот линије. Акт ЕУ о вештачкој интелигенцији који је политички договорен у децембру 2023. године, подстаћи ће инвестиције и иновације широм ЕУ пружајући предузећима правну сигурност и стварање поверења за потрошаче и предузећа која користе вештачку интелигенцију. Акт би требало да буде допуњен Иницијативом Комисије за унапређење сарадње између почетника у области вештачке интелигенције и растућих суперкомпјутерских капацитета ЕУ и за развој екосистема иновација у области вештачке интелигенције. У том смислу, чак 1,2 милијарде евра помоћи одобрено је од стране седам држава чланица за важан заједнички пројекат за подршку истраживању, развоју и првој индустријској примени напредних технологија рачунарства у „облаку“ и рубних рачунара у Европи. Заједничко предузеће за паметне мреже и услуге, које је почело са радом 2022. године, подстиче усклађивање са државама чланицама у области истраживања и иновација 6Г мреже, као и примену напредних 5Г мрежа. Као део „партнерског“ стуба, ЕУ је наставила да јача свој ангажман са међународним партнерима у циљу унапређења заједничких интереса економске безбедности. Ова сарадња се креће од обезбеђивања приступа сировинама, до разумевања критичних ланаца снабдевања, успостављања сарадње на новим технологијама и реформи Светске трговинске организације. Током 2023. године, ЕУ је потписала споразуме о слободној трговини са Новим Зеландом, Чилеом и Кенијом, као и први Споразум о олакшицама одрживог улагања (SIFA) са Анголом. Такође је окончала преговоре о споразуму са Јапаном о прекограничним токовима података. Настављен је и рад у оквиру Координационе платформе Г7 о економској принуди. Радна група Г7 за безбедност и интегритет глобалног истраживачког екосистема објавила је најбоље праксе у новембру 2023. године и успоставила је Виртуелну академију како би инспирисала даље активности. Партнерство за отпорно и инклузивно унапређење ланца снабдевања (RISE) које је покренула Г7 има за циљ да подржи земље са ниским и средњим приходима у преузимању веће улоге у индустрији минерала и глобалној производњи чисте енергије. Исход самита ЕУ–САД, у октобру 2023. године, нагласио је заједнички интерес у смањењу прекомерне зависности, као и у решавању нетржишних пракси, реаговању на економску принуду, решавању ризика који произилазе из

улазних и одлазних инвестиција и у јачању отпорности ланца снабдевања која треба да се предузме у оквиру Савета за трговину и технологију. На самиту у новембру 2023. године, ЕУ и Канада су се договориле да одржавају редовне дијалоге о економској безбедности. Исто тако, ЕУ и Република Кореја су се у мају 2023. године договориле да ојачају економску безбедност путем дијалога. Блиска сарадња по питању економске безбедности одржава се са Јапаном и Индијом. Размишљања о томе како побољшати економску сигурност и отпорност ЕУ и њених партнера такође су интегрисана кроз увођење *Global Gateway*, којим треба да се мобилише до 300 милијарди евра у узајамно корисним инвестицијама за одрживи развој на тржиштима у развоју. Партнерства за одрживе критичне сировине са седам земаља на три континента, укључујући Чиле, Демократску Републику Конго и Казахстан и пакети дигиталне економије са Колумбијом, Нигеријом, Кенијом и Филипинима представљају примере партнерстава која је ЕУ већ склопила у контексту *Global Gateway*. Ово доприноси економској сигурности партнера, а истовремено унапређује стратешке интересе ЕУ. ЕУ наставља да снажно подржава широку реформу Светске царинске организације како би се ефикасније бавила дешавањима у међународној трговини. ЕУ такође наставља партнерство са широким спектром земаља у области истраживања и иновација, посебно омогућавањем мултилатералног дијалога о вредностима и принципима међународне научне сарадње. Комисија подстиче дијалог о питањима економске безбедности са трећим земљама повезаним са Хоризонт Еуропе (који окупља деветнаест држава), као што су Велика Британија, Канада или Нови Зеланд.

6) ИЗВОРИ

- “Annex to the Commission Recommendation on critical technology areas for the EU’s economic security for further risk assessment with Member States”, Strasbourg, 3 October 2023, C(2023) 6689 final.
- “Commission Recommendation (EU) 2021/1700 of 15 September 2021 on internal compliance programmes for controls of research involving dual-use items under Regulation (EU) 2021/821 of the European Parliament and of the Council setting up a Union regime for the control of exports, brokering, technical assistance, transit and transfer of dual-use items”, *Official Journal* L 338/1, 23 September 2021.
- “Communication from the Commission to the European Parliament and the Council Advancing European Economic Security: An Introduction to Five New Initiative”, European Commission, Brussels, 24.1.2024 Com(2024) 22 Final.
- “Council Regulation (EU) No 833/2014 of 31 July 2014 and Council Regulation (EU) 2021/1986 of 15 November 2021”, *Official Journal* L 229/1, 31 July 2014.

- “Decision (EU) 2022/2481 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 establishing the Digital Decade Policy Programme 2030”, *Official Journal L 323/4*, 19 December 2022.
- Димитријевић, Душко, „Стратегија Европске уније о економској безбедности“, *Европско законодавство*, 2023, vol. XXII, бр. 83.
- Димитријевић, Душко, „Уредба Европског парламента и Савета о успостављању оквира за проверу страних директних инвестиција у Европској унији“, *Европско законодавство*, 2019, vol. XVIII, бр. 68.
- “Directive (EU) 2022/2555 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on measures for a high common level of cybersecurity across the Union amending Regulation (EU) No 910/2014 and Directive (EU) 2018/1972, and repealing Directive (EU) 2016/1148 (NIS 2 Directive)”, *Official Journal L 330/80*, 27 December 2022.
- “Directive (EU) 2022/2557 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on the resilience of critical entities and repealing Council Directive 2008/114/EC”, *Official Journal L 333/164*, 27 December 2022.
- “First steps taken, but significant limitations remain in addressing security and public-order risks effectively”, European Court of Auditors Report, 6.12.2023.
- “Joint Communication by the European Commission and the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy: European Economic Security Strategy”, 26.06.2023, JOIN (2023) 20 final.
- “Regulation (EU) 2021/695 of the European Parliament and of the Council of 28 April 2021 establishing Horizon Europe – the Framework Programme for Research and Innovation, laying down its rules for participation and dissemination, and repealing Regulations (EU) No 1290/2013 and (EU) No 1291/2013”, *Official Journal L 170/1*, 12 May 2020.
- “Regulation (EU) 2021/821 setting up an EU regime for the control of exports, brokering, technical assistance, transit and transfer of dual-use items”, *Official Journal L 206/1*, 11 June 2021.
- “Regulation EU 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union”, *Official Journal L 79*, 21 March, 2019.
- Медовић, Владимир, *Појмовник ЕУ*, Делегација Европске уније у Републици Србији, Београд, 2018.

7) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Најновији пакет предлога и иницијатива изнетих у Саопштењу Комисије о унапређењу европске економске безбедности представља даљи корак у спровођењу Европске стратегије економске безбедности. Пакет представља

свеобухватан приступ за јачање пакета алата ЕУ за ублажавање ризика повезаних са страним улагањима у ЕУ, излазним инвестицијама, робом двоструке намене и јачањем безбедности истраживања. Ово јачање је од суштинског значаја будући да омогућава да се ЕУ и њене државе чланице систематски баве ризицима идентификованим у текућим проценама ризика у вези са ланцима снабдевања, технологијама, инфраструктуром и економском принудом. Отуд је логичан редослед потеза које је Комисија предузела када је прво позвала државе чланице ЕУ, Европски парламент и Савет да, у складу са својим надлежностима, размотре ове предлоге и иницијативе и да им дају одговарајућу подршку кроз блиску сарадњу са Комисијом. С обзиром на геополитичко окружење и могућности и ризике које оно ствара, биће неопходно да се настави уједначеним темпом. Имплементација Европске стратегије економске безбедности представља текући процес који је заснован на темељној анализи ризика у контексту еволуирајуће природе геополитичких и геоекономских промена. Ради реализације циљаних мера заштите сопствене економске безбедности, Комисија ЕУ и други њени надлежни органи намеравају да предложе и усвоје даље иницијативе за имплементацију Европске стратегије економске безбедности. То претпоставља и даље јачање економске сарадње са разним државама света укључујући и Републику Србију. Република Србија, као кандидат за чланство у ЕУ, у том погледу треба да усклади своје деловање на овом плану са основним правцима деловања ЕУ, како би могла обезбедити отпорност своје привреде на безбедносне ризике и изазове који могу угрозити њену политичку стабилност и одрживи економски развој.

**ADVANCING EUROPEAN ECONOMIC SECURITY:
AN INTRODUCTION TO FIVE NEW INITIATIVE**

Abstract: Crimes against human health are on the rise in European legislation. The number of these criminal acts in the European Union is at a very high level, which indicates the fact that there are a large number of perpetrators of these acts, as well as a large number of people who consume narcotic drugs. Criminal offenses against human health include the criminal offenses of producing and placing narcotic drugs on the market, unauthorised possession of narcotic drugs, enabling the enjoyment of narcotic drugs, failure to follow health instructions during the pandemic, transmission of infectious diseases, transmission of HIV infection, negligent provision of medical care assistance, illegal medical experiments and drug testing, failure to provide medical assistance, quackery and quack pharmacy, improper treatment in the preparation and dispensing of medicines, production and placing on the market of harmful products, unconscionable inspection of foodstuffs, and contamination of drinking water and foodstuffs.

Keywords: criminal acts against human health, narcotic drugs, European legislation, state practice, EU.